OLIY TA'LIMDA TA'LIM MAZMUNINI BELGILOVCHI ME'YORIY HUJJATLAR ASOSIDA ZAMONAVIY O'QITISH USULLARINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI

Ilmiy rahbar **: Ernazarova Munisxon Jo'raqulovna**
https://orcid.org/0009-0001-6591-7480
ChDPU Umumiy pedagogika kafedrasi o'qituvchisi
Salimboyeva Diyorabonu
salimboyevadiyorabonu@gmail.com
Xolxujayeva Sevinch
sevinchiqbolxojayevna@gmail.com
Batirova Gulchiroy
salimaallayorova4@gmail.com
ChDPU Tabiiy fanlar fakulteti
Biologiya yo'nalishi 2-bosqich talabalari

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta'lim mazmunini belgilovchi me'yoriy hujjatlarning mohiyati, ularning ta'lim tizimidagi o'rni va ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, davlat ta'lim standartlari, o'quv rejalari, o'quv dasturlari hamda normativ-huquqiy hujjatlarning ta'lim sifatini ta'minlashdagi roli yoritib beriladi. Maqolada ta'lim mazmunini shakllantirish jarayonida zamonaviy yondashuvlar, milliy va xalqaro talablar asosida ishlab chiqilgan me'yoriy hujjatlarning o'ziga xos xususiyatlari ochib berilgan.

Kalit so'zlar:ta'lim mazmuni, me'yoriy hujjatlar, davlat ta'lim standartlari, o'quv reja, o'quv dasturi, normativ-huquqiy asos, ta'lim sifati, pedagogik jarayon, kompetensiya, zamonaviy ta'lim, uzviylik, samaradorlik

Аннотация:В данной статье с научной точки зрения анализируется сущность нормативных документов, определяющих содержание образования, их роль и значение в системе образования. Также освещается роль государственных образовательных стандартов, учебных планов, учебных программ и нормативно-правовых актов в обеспечении качества образования. В статье раскрываются особенности нормативных документов, разработанных на основе современных подходов, национальных и международных требований в процессе формирования содержания образования.

Ключевые слова: содержание образования, нормативные документы, государственные образовательные стандарты, учебный план, учебная программа, нормативно-правовая база, качество образования, педагогический процесс, компетенция, современное образование, преемственность, эффективность.

Abstract: This article provides a scientific analysis of the essence of regulatory documents defining the content of education, as well as their role and significance within the education system. It also highlights the role of state educational standards, curricula, syllabi, and regulatory legal acts in ensuring the quality of education. The article reveals the specific features of regulatory documents developed based on modern approaches and national and international requirements in the process of forming educational content.

Keywords:educational content, regulatory documents, state educational standards, curriculum, curriculum, regulatory framework, quality of education, pedagogical process, competence, modern education, continuity, effectiveness

KIRISH:

Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti bevosita ta’lim tizimining qanday tashkil etilgani va uning mazmuni qanchalik puxta belgilanganiga bog‘liqdir. Chunki ta’lim – bu nafaqat bilim berish jarayoni, balki insonning intellektual, ma’naviy va ijtimoiy rivojlanishini ta’minlovchi muhim ijtimoiy institutdir. Shu nuqtai nazardan qaraganda, ta’lim mazmunini belgilovchi me’yoriy hujjatlar jamiyat taraqqiyotining strategik yo‘nalishlarini o‘zida mujassam etgan muhim huquqiy va pedagogik asos hisoblanadi.Bugungi globallashuv va axborotlashuv jarayonida ta’lim tizimiga qo‘yilayotgan talablar tobora ortib bormoqda.Endilikda faqat bilim berish yetarli emas, balki o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish, innovatsion yondashuvlarni qo‘llash kabi kompetensiyalarni shakllantirish zarurati yuzaga kelmoqda. Aynan mana shu vazifalarni samarali amalga oshirishda ta’lim mazmunini belgilovchi me’yoriy hujjatlar – davlat ta’lim standartlari, o‘quv rejalari va dasturlari asosiy yo‘naltiruvchi vosita bo‘lib xizmat qiladi. Ular ta’limning maqsadi, vazifalari, mazmuni hamda natijalarini aniq belgilab berib, pedagogik jarayonning izchilligi va tizimliligini ta’minlaydi.Ta’lim mazmunini belgilash jarayoni tasodifiy emas, balki chuqur ilmiy asoslangan va ijtimoiy ehtiyojlarga mos holda ishlab chiqilgan me’yoriy hujjatlar orqali amalga oshiriladi. [1]

Bu hujjatlar ta’limning yagona standartini yaratish, barcha hududlarda sifat jihatidan teng ta’lim imkoniyatlarini ta’minlash hamda o‘quv jarayonini muvofiqlashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, ular pedagoglarning faoliyatini tartibga soluvchi, ta’lim muassasalarining ishini tizimlashtiruvchi asosiy huquqiy manba hisoblanadi.Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, bugungi kunda ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, uni xalqaro standartlarga moslashtirish va raqobatbardosh kadrlar tayyorlash masalasi dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda. Bu esa o‘z navbatida ta’lim mazmunini belgilovchi me’yoriy hujjatlarni chuqur o‘rganish, ularning mazmun-mohiyatini tahlil qilish va amaliyotda samarali qo‘llashni talab etadi.Shu bois, mazkur maqolada ta’lim mazmunini belgilovchi me’yoriy hujjatlarning nazariy asoslari, ularning tuzilishi, mazmuni hamda ta’lim jarayonidagi o‘rni va ahamiyati keng yoritiladi. Shuningdek, ushbu hujjatlarning o‘zaro bog‘liqligi, uzviyligi va ta’lim sifatini oshirishdagi roli ilmiy jihatdan asoslab berilad. Har qanday jamiyatning kelajagi, uning intellektual salohiyati va ijtimoiy barqarorligi, eng avvalo, ta’lim tizimining qanchalik puxta yo‘lga qo‘yilganiga bog‘liq. Ta’lim esa o‘z-o‘zidan shakllanmaydi — u aniq maqsad, mezon va talablar asosida tashkil etiladi. Aynan shu nuqtada ta’lim mazmunini belgilovchi me’yoriy hujjatlar hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

METODOLOGIYA

Ular ta’lim jarayonining “yo‘l xaritasi” bo‘lib, nimani o‘qitish, qanday o‘qitish va qanday natijaga erishish kerakligini belgilab beradi.Bugungi kunda ta’lim sohasida yuz berayotgan tub o‘zgarishlar, innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi hamda xalqaro baholash tizimlariga integratsiyalashuv jarayoni ta’lim mazmuniga yangicha yondashuvni talab etmoqda. Endi ta’lim jarayoni faqat bilim berishga emas, balki shaxsni har tomonlama rivojlantirishga, uning hayotiy kompetensiyalarini shakllantirishga yo‘naltirilmoqda. Bu esa, o‘z navbatida, ta’lim mazmunini belgilovchi hujjatlarni zamon talablariga mos ravishda takomillashtirish zaruratini yuzaga keltiradi.Me’yoriy hujjatlar – bu ta’lim tizimining poydevori hisoblanadi. Ular orqali ta’limning

yagona standartlari belgilanadi, o‘quv yuklamalari tartibga solinadi, fanlar mazmuni izchil ravishda tizimlashtiriladi. Davlat ta’lim standartlari, o‘quv rejalari va dasturlari nafaqat ta’lim jarayonining asosiy yo‘nalishlarini belgilaydi, balki uning sifatini nazorat qilish va baholash mezonlarini ham aniqlab beradi. Shu jihatdan, ushbu hujjatlar ta’lim tizimida tartib, uzviylik va barqarorlikni ta’minlovchi muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi.[2]

Mavzuning dolzarbligi shundaki, hozirgi davrda raqobatbardosh, mustaqil fikrlay oladigan va zamonaviy bilimlarga ega kadrlarni tayyorlash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylangan. Bunday natijaga erishish esa, eng avvalo, ta’lim mazmunini to‘g‘ri belgilash va uni samarali amalga oshirish bilan chambarchas bog‘liqdir. Shu sababli, ta’lim mazmunini belgilovchi me’yoriy hujjatlarni chuqur o‘rganish, ularning amaliy ahamiyatini tahlil qilish hamda mavjud muammolarni aniqlash muhim ilmiy vazifa hisoblanadi.

MUHOKAMA

Mazkur tadqiqotda ta’lim mazmunini belgilovchi me’yoriy hujjatlarning nazariy va amaliy jihatlarini o‘rganish kompleks yondashuv asosida amalga oshirildi. Tadqiqot jarayonida ilmiy bilishning umumiy va maxsus metodlaridan keng foydalanildi, bu esa mavzuni har tomonlama chuqur tahlil qilish imkonini berdi.Avvalo, nazariy tahlil metodi asosida ta’lim mazmunini belgilovchi me’yoriy hujjatlar – davlat ta’lim standartlari, o‘quv rejalari va o‘quv dasturlarining mazmuni, tuzilishi hamda o‘ziga xos xususiyatlari o‘rganildi. Ilmiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar va ilg‘or pedagogik tajribalar tahlil qilinib, ularning asosiy g‘oyalari umumlashtirildi.Shuningdek, qiyosiy-tahliliy metod yordamida milliy ta’lim tizimidagi me’yoriy hujjatlar xorijiy tajriba bilan solishtirildi. Bu esa ta’lim mazmunini belgilashda mavjud yondashuvlar o‘rtasidagi o‘xshash va farqli jihatlarni aniqlash, ilg‘or tajribalarni o‘rganish imkonini berdi.[3]

Tadqiqot jarayonida tizimli yondashuv metodi ham qo‘llanilib, ta’lim mazmunini belgilovchi hujjatlar o‘zaro bog‘liq va yagona tizim sifatida ko‘rib chiqildi. Bu yondashuv orqali ularning uzviyligi, izchilligi hamda ta’lim jarayonidagi o‘rni aniqlandi.Bundan tashqari, umumlashtirish va xulosalash metodlari asosida olingan natijalar tahlil qilinib, ta’lim mazmunini takomillashtirishga oid ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Tadqiqotning metodologik asosini zamonaviy pedagogika nazariyasi, ta’lim sifatini oshirishga qaratilgan konseptual yondashuvlar hamda kompetensiyaviy yondashuv tamoyillari tashkil etdi. Mazkur metodologiya tadqiqot mavzusini izchil va chuqur o‘rganish, muammoning mohiyatini ochib berish hamda asoslangan ilmiy xulosalar chiqarish imkonini yaratdi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, ta’lim mazmunini belgilovchi me’yoriy hujjatlar ta’lim tizimining samarali faoliyat yuritishida hal qiluvchi o‘rin egallaydi. Ular ta’lim jarayonining mazmuni, maqsadi va natijalarini aniq belgilab berish orqali pedagogik faoliyatning izchilligini, tizimliligini va samaradorligini ta’minlaydi. Davlat ta’lim standartlari, o‘quv rejalari va o‘quv dasturlari o‘zaro uzviy bog‘langan holda ta’limning yagona konseptual asosini yaratadi.Tahlillar shuni tasdiqlaydiki, mazkur me’yoriy hujjatlar nafaqat bilim berish jarayonini tartibga soladi, balki o‘quvchilarda zamonaviy kompetensiyalarni shakllantirish, ularni mustaqil fikrlashga, muammolarni hal eta olishga va ijtimoiy hayotga tayyorlashda muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

Ayniqsa, kompetensiyaviy yondashuv, innovatsion pedagogik texnologiyalar va raqamli ta’lim muhitini inobatga olgan holda ushbu hujjatlarni qayta ko‘rib chiqish dolzarb ahamiyat

kasb etadi.Shu asosda xulosa qilish mumkinki, ta’lim mazmunini belgilovchi me’yoriy hujjatlar ta’lim tizimining barqaror rivojlanishini ta’minlovchi muhim omil bo‘lib, ularni ilmiy asosda ishlab chiqish va amaliyotda samarali qo‘llash ta’lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi. Kelgusida ushbu yo‘nalishda olib boriladigan ilmiy izlanishlar ta’lim mazmunini yanada boyitish va takomillashtirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Azizxo‘jaeva, N. N. (2014). *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. Toshkent: O‘qituvchi. 12–210 b.
2. Egamberdieva, N. M. (2009). *Ijtimoiy pedagogika*. Toshkent: Fan. 15–180b.
3. Ishmuhamedov, R., & Yuldashev, M. (2018). *Pedagogika nazariyasi va tarixi*. Toshkent: Fan va texnologiya.C. 20–250 b.
4. To‘xtaxodjaeva, M. X. (2010). *Pedagogika*. Toshkent: O‘zbekiston Faylasuflari Milliy Jamiyati. 8–190 b.